

Handreiking

Global Goals verbinden met lokaal inclusiebeleid

Inhoud

Inleiding	4
1 <u>Waarom zou je als gemeente de Global Goals en inclusie verbinden?</u>	9
1.1 <u>Stelt één duidelijk doel: inclusieve duurzame ontwikkeling</u>	9
1.2 <u>Draagt bij aan integraal werken en integraal beleid</u>	10
1.3 <u>Enthousiasmeert een diverse groep mensen</u>	12
1.4 <u>Borgt inclusiebeleid op de lange termijn</u>	12
2 <u>Hoe kun je de Global Goals en inclusie in jouw gemeente verbinden?</u>	15
2.1 <u>Routekaart Global Goals en inclusiebeleid verbinden</u>	16
2.2 <u>Tips per stap</u>	18
2.3 <u>Voorbeelden van lokaal inclusiebeleid passend bij de Global Goals</u>	25
Bijlage: Inventarisatie inclusiesubdoelen Global Goals en VN-Verdrag Handicap	28
Dankwoord	35
Contact	35

Inleiding

Een inclusieve, toegankelijke, duurzame wereld voor iedereen, dáár willen we naartoe. Gemeenten spelen hierbij een belangrijke rol, door iedereen de kans te geven om mee te doen en daarnaast te verduurzamen. Op zoek naar manieren om deze thema's te verbinden? Lees dan verder!

Nederlandse gemeenten zijn voor veel mensen fijne plekken om te leven. Tegelijkertijd zien we om ons heen dat niet iedereen dezelfde kansen heeft. Ook merken we dat het klimaat verandert. Gemeenten staan voor de grote opdracht om te zorgen voor een inclusieve, duurzame samenleving. Dit is een samenleving waarin iedereen mee kan doen, niemand wordt gediscrimineerd of buitengesloten en we het milieu zo min mogelijk beschadigen. Zo zorgen we dat ook de generaties na ons kunnen leven in een fijne omgeving.

Inclusie

Inclusie betekent dat iedereen mee kan doen. Uitgebreider gezegd, in de woorden van kennisinstituut Movisie, houdt inclusie het volgende in:

Een inclusieve samenleving is een samenleving waarin inwoners – binnen de grenzen van de wet – de vrijheid hebben en ervaren om hun leven naar eigen behoefte en mogelijkheden te kunnen leiden. Dit kan als iedereen

- a vanzelfsprekend onderdeel is van de samenleving,
- b invloed heeft op belangrijke beslissingen en
- c zich erkend en geaccepteerd voelt. Inclusie betekent dat iedereen zichzelf kan zijn en deel uitmaakt van het geheel¹.

Als we als samenleving inclusiever willen worden, is het belangrijk dat we aandacht hebben voor groepen mensen die vaak nog niet gelijkwaardig kunnen deelnemen. Het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (kort: VN-verdrag Handicap) verplicht gemeenten om te werken aan inclusie van mensen met een beperking en dit op te schrijven in een Lokale Inclusie Agenda. Daarnaast werken veel gemeenten ook aan de inclusie van andere groepen. Naast beperking zijn ook leeftijd, huidskleur, culturele achtergrond, gender, inkomen, levensbeschouwing en seksuele oriëntatie factoren op basis waarvan in onze maatschappij mensen regelmatig nog worden uitgesloten.

Om ervoor te zorgen dat iedereen mee kan doen is het belangrijk dat gemeenten inclusiebeleid maken in samenwerking met de mensen om wie het gaat, volgens het principe 'niets over ons, zonder ons' (ook het motto van het VN-verdrag Handicap).

Duurzaamheid

Duurzaamheid betekent dat de acties die we nu ondernemen ook op de lange termijn positief moeten zijn.

Er zijn verschillende soorten duurzaamheid. Fysieke duurzaamheid is bijvoorbeeld het overgaan tot duurzame energie. Met economische duurzaamheid bedoelen we bijvoor-

¹ Bron: Movisie, Essay Inclusie en diversiteit. Wat, waarom en hoe?, 2021 <https://www.movisie.nl/publicatie/essay-inclusie-diversiteit-wat-waarom-hoe>

beeld het zorgen voor goed werk en bestaanszekerheid. Een voorbeeld van sociale duurzaamheid is zorgen dat iedereen gelijkwaardig mee kan komen in de samenleving.

Voortgang

Bij het verschijnen van deze handreiking werken al meer dan 250 gemeenten hard aan de lokale uitvoering van het VN-verdrag Handicap, ondersteund door het VNG-project *Iedereen doet mee!*. Veel van deze gemeenten werken daarbij ook aan inclusiebeleid dat gericht is op andere groepen dan mensen met een beperking. En al meer dan 115 gemeenten werken aan de uitvoering van de Global Goals, ondersteund door de VNG-campagne *Gemeenten4GlobalGoals*.

Praktijkproef Global Goals & lokale inclusie

Door inclusie en duurzaamheid samen op te pakken, kunnen gemeenten op beide gebieden nog meer vooruitgang boeken. Om deze optie te verkennen heeft de VNG de praktijkproef 'Global Goals & lokale inclusie' georganiseerd. De praktijkproef vond plaats van mei tot november 2021 en bestond uit vijf workshops. Een groep van acht gemeenten werkte tijdens deze workshops aan de verbinding tussen de Global Goals en lokale inclusie. Het doel was om ideeën en tips te verzamelen voor het maken van beleid dat zowel inclusief als duurzaam is.

Deze handreiking maakt de inzichten uit de praktijkproef beschikbaar voor alle gemeenten van Nederland.

Doel en opbouw van de handreiking

Het doel van deze handreiking is het bieden van handvatten aan gemeenten die lokale inclusie en de Global Goals met elkaar willen

verbinden. Zoals gezegd is de handreiking gebaseerd op de ervaringen en uitdagingen van de acht gemeenten die meededen aan de VNG praktijkproef 'Global Goals & lokale inclusie' en de daaruit volgende tips en ideeën.

De handreiking bestaat uit twee delen

Hoofdstuk 1 zet de redenen op een rij waarom je als gemeente de Global Goals en lokale inclusie aan elkaar zou willen verbinden.

Hoofdstuk 2 gaat over hoe je die verbinding in de praktijk kunt maken. Dit staat beschreven in een routekaart Global Goals & lokale inclusie. Bij deze routekaart hoort ook een stappenplan. Ter illustratie staan er bij iedere stap tips en goede voorbeelden van gemeenten.

De handreiking wordt afgesloten met een dankwoord, contactgegevens en een bijlage. In deze bijlage zijn de subdoelen van de Global Goals die over inclusie gaan op een rij gezet en vergeleken met de doelen van het VN-verdrag Handicap.

We hopen dat deze handreiking leidt tot een verbinding tussen de Global Goals en lokale inclusie in jouw gemeente. Een duurzame en inclusieve wereld voor iedereen begint tenslotte lokaal.

1 Waarom zou je als gemeente de Global Goals en inclusie verbinden?

De Global Goals en inclusie staan niet los van elkaar, maar zijn twee ambities die elkaar versterken. Dit hoofdstuk geeft vier redenen om als gemeente deze ambities aan elkaar te verbinden.

1.1 Stelt één duidelijk doel: inclusieve duurzame ontwikkeling

Als je de Global Goals en inclusie verbindt krijg je één duidelijk doel waar iedereen aan kan werken: inclusieve, duurzame ontwikkeling. Een routekaart naar de toekomst! Hoe zit dat?

De Global Goals zijn 17 doelen om de wereld duurzamer en inclusiever te maken. Ze werden in 2015 door alle lidstaten van de Verenigde Naties (VN) aangenomen en moeten voor 2030 behaald zijn. De 17 Global Goals samen verbinden alle grote maatschappelijke uitdagingen van vandaag met elkaar. Die Global Goals helpen gemeenten om de samenhang tussen de uitdagingen te zien. Zo kan beleid om de ene uitdaging aan te pakken, ook bijdragen aan de aanpak van een andere uitdaging. Het uitgangspunt is dat het behalen van het ene doel het behalen van het andere doel in ieder geval niet negatief mag beïnvloeden. Verder zijn inclusie en duurzaamheid voorwaarden voor het behalen van alle 17 doelen.

Wat zijn de Global Goals?

ACHTERGROND

De Global Goals worden ook wel Sustainable Development Goals (SDG's) genoemd en zijn herkenbaar aan de 17 kleurige iconen (zie pagina hiernaast). Iedereen kan zijn steentje bijdragen aan het behalen van de doelen: inwoners, bedrijven, organisaties, overheden en dus ook gemeenten. Onder elk doel vallen concrete subdoelen die helpen om het doel te behalen. Achterin deze handreiking vind je een overzicht van de subdoelen voor inclusie en hoe deze aansluiten bij de doelen van het VN-verdrag Handicap. In een andere handreiking – *Global Goals in het gemeentelijk beleid* – heeft de VNG alle subdoelen in kaart gebracht die voor gemeenten relevant zijn en is beschreven hoe gemeenten ze kunnen behalen.

Wat is het VN-verdrag Handicap?

ACHTERGROND

Het VN-Verdrag Handicap is een mensenrechtenverdrag: het beschrijft de rechten van mensen met een beperking of chronische ziekte op gelijke behandeling en participatie. Om deze rechten werkelijkheid te laten worden, is het belangrijk dat de toegankelijkheid van onderwijs & ontwikkeling, thuis, werk & inkomen, vrije tijd, vervoer en tot slot welzijn, gezondheid & ondersteuning goed geregeld zijn. Sinds 2016 zijn alle Nederlandse gemeenten verplicht om een Lokale Inclusie Agenda op te stellen: een actieplan dat aangeeft hoe een gemeente er stap voor stap aan werkt dat de samenleving toegankelijker en inclusiever wordt. Met onder andere de Handreiking Lokale Inclusie Agenda ondersteunt de VNG gemeenten bij het maken van lokaal inclusiebeleid in samenwerking met mensen met een beperking.

Het VN-verdrag Handicap is een specifiekere agenda, met als doel dat de wereld toegankelijk en inclusief wordt voor mensen met een beperking of chronische ziekte. In 2016 werd het verdrag in Nederland van kracht. Sindsdien moet de samenleving ervoor zorgen dat de achterstanden die mensen met een beperking ervaren om volwaardig mee te kunnen doen, worden weggenomen. Voor gemeenten betekent dit dat ze actie moeten ondernemen zodat personen met een beperking zo zelfstandig en onafhankelijk mogelijk kunnen leven. Deze plannen moeten ze samen met mensen met een beperking opschrijven in een Lokale Inclusie Agenda. Vaak kiezen gemeenten ervoor om dit te verbinden aan beleid dat gericht is op de inclusie van andere groepen.

Samen vormen de Global Goals en de inclusieambities één duidelijk doel voor de gemeente: een inclusieve, duurzame samenleving. Een duidelijk gezamenlijk doel kan mensen in de gemeente verenigen. Als iedereen samen werkt aan dit doel, kunnen we sneller tot een betere lokale samenleving en uiteindelijk een betere wereld komen.

1.2 Draagt bij aan integraal werken en integraal beleid

Inclusie en duurzaamheid zijn ingewikkelde onderwerpen, omdat ze te maken hebben met vele andere uitdagingen. Daarom moeten deze onderwerpen niet los van elkaar

worden aangepakt, maar samen. Dit noemen we ook wel: integraal werken.

Bij integraal werken gaan mensen die met heel verschillende dingen bezig zijn, samen werken aan een gezamenlijk doel. Dit kunnen mensen binnen de gemeentelijke organisatie zijn, bijvoorbeeld mensen van verschillende beleidsafdelingen. Maar ook samenwerken met inwoners, maatschappelijke organisaties, ondernemers en andere overheden kan een gemeente op een integrale manier doen.

Werken aan de Global Goals is een manier van integraal werken. Omdat alle doelen met verschillende beleidsonderwerpen te maken hebben, moeten verschillende beleidsafdelingen wel samenwerken om de doelen te behalen.

Om effectief te zijn, moet worden gewerkt aan inclusie op alle terreinen. Wat heeft een inwoner bijvoorbeeld aan een toegankelijke sportvoorziening als er geen toegankelijk vervoer is om ernaar toe te kunnen gaan?

Een gemeente die de Global Goals en inclusie met elkaar verbindt, kan komen tot een manier van werken die nóg integraler is. Deze integraliteit betekent betere samenwerking en zorgt ervoor dat al het beleid van de gemeente elkaar versterkt in plaats van tegenwerkt.

Hoe werkt integraal inclusiebeleid?

VOORBEELD

Stel dat op de lokale arbeidsmarkt iedereen gelijke kansen heeft. Dit klinkt heel inclusief. Maar wat nu als sommige mensen minder mogelijkheden hebben gekregen in het onderwijs, bijvoorbeeld vanwege een beperking of hun culturele achtergrond? Dan beginnen zij al vanuit een achtergestelde positie met het zoeken naar werk en zijn de kansen op de arbeidsmarkt voor hen niet gelijk. Integraal beleid dat het werken aan inclusief onderwijs linkt aan het werken aan een inclusieve arbeidsmarkt, kan dit voorkomen.

1.3 Enthousiasmeert een diverse groep mensen

Enthousiasme en energie zijn de hoekstenen van positieve verandering. Een groep gedreven mensen kan lokaal ontzettend veel goeds op gang brengen. Het koppelen van de thema's Global Goals en inclusie is interessant omdat beide thema's een diverse groep mensen aanspreken, zowel binnen de gemeentelijke organisatie als in de samenleving.

1.4 Borgt inclusiebeleid op de lange termijn

Inclusie is van belang in alle tijden en voor alle plaatsen. Ook is inclusie alleen mogelijk als veel mensen hun best doen om dit te bereiken. Daarom is het zo belangrijk dat alle afdelingen van een gemeente zich blijvend inzetten voor inclusie. Hier kunnen de Global Goals en inclusiebeleid elkaar mooi aanvullen.

Aangezien gemeenten Global Goals-strategieën maken tot 2030, biedt dit een mooie kans om inclusiebeleid mee te nemen in de langetermijnplanning van de gemeente. Hoewel de uitvoering van het VN-verdrag Handicap een wettelijke taak is zonder einddatum, bestaat er een risico dat inclusie als 'trend' op een gegeven moment naar de achtergrond verdwijnt. Door inclusie expliciet onderdeel te maken van de Global Goals strategie tot 2030, kan een gemeente ervoor zorgen dat de inclusieve, duurzame toekomst in de komende jaren hoog op de agenda blijft.

Hoe kan de verbinding van Global Goals met inclusie een diverse groep mensen enthousiasmeren binnen de gemeente?

VOORBEELD

Binnen een gemeentelijke organisatie zijn mensen op de afdeling fysiek domein misschien erg enthousiast over samen met inwoners nadenken over duurzaamheid in de Omgevingsvisie. Tegelijkertijd zijn de collega's van het sociaal domein mogelijk gepassioneerd over eigen regie in de zorg. Beide groepen zijn dan om verschillende redenen gemotiveerd om aan de Global Goals te werken, maar zijn uiteindelijk wél allemaal enthousiast over dezelfde agenda.

Hoe kan de verbinding van Global Goals met inclusie een diverse groep mensen enthousiasmeren in de samenleving?

VOORBEELD

Uitgangspunt bij lokale inclusie is het betrekken van ervaringsdeskundige inwoners bij het maken van gemeentelijk inclusiebeleid, geïnspireerd door het motto van het VN-verdrag Handicap 'niets over ons, zonder ons'. Veel gemeenten hebben een betrokken groep ervaringsdeskundigen die hen bijstaat in het verbeteren van beleid. Op hun beurt werken veel Global Goals gemeenten met Global Goals Platforms van inwoners en lokale spelers die zich inzetten voor het behalen van de doelen. Door de thema's Global Goals en inclusie aan elkaar te koppelen betreft de gemeente een grote, diverse

groep mensen bij inclusief, duurzaam beleid. Dit kan zorgen voor nieuwe, waardevolle inzichten. Meer samenwerking tussen verschillende groepen betrokken inwoners kan een gemeente bijvoorbeeld bereiken door te proberen om Global Goals Platforms diverser te maken of door het lokale panel van ervaringsdeskundigen met een beperking ook eens een vraag voor te leggen over duurzaamheid. Daar kunnen mooie kruisbestuivingen uit volgen.

2 Hoe kun je de Global Goals en inclusie in jouw gemeente verbinden?

Dit hoofdstuk biedt een routekaart Global Goals en inclusie. Deze kun je gebruiken om in jouw gemeente te beginnen of verder te gaan met het verbinden van Global Goals en inclusie. De routekaart is ontwikkeld samen met gemeenten en ervaringsdeskundigen. In de routekaart beschrijven we de stappen die een gemeente kan zetten. Daarna geven we per stap tips en praktijkvoorbeelden.

Elke gemeente heeft een ander startpunt. De ene gemeente koppelt de Global Goals en lokale inclusie al. De andere gemeente is net bezig met een van deze onderwerpen. Bij een derde gemeente moeten beide onderwerpen nog op de agenda worden gezet.

Al deze gemeenten kunnen de routekaart gebruiken. Begin je net met het werken aan (de verbinding tussen) Global Goals en inclusie, dan kun je starten bij stap 1 van fase 1.

2.1 Routekaart Global Goals en inclusiebeleid verbinden

De routekaart bestaat uit de volgende onderdelen:

- Centraal in de routekaart staat om wie het allemaal draait: een diverse groep mensen, die net als ieder ander willen kunnen meedoen in de samenleving.
- Om de mensen heen staan alle 17 Global Goals, die samen een inclusieve en duurzame leefomgeving vormen.
- De buitenste ring van de routekaart bestaat uit de stappen die een gemeente kan zetten om de Global Goals en inclusie te verbinden.
- De stappen voor verbinding van Global Goals met inclusie zijn opgedeeld in drie fasen:
 - 1 Betrek de juiste mensen
 - 2 Ga aan de slag
 - 3 Zorg voor blijvende verbinding

Is je gemeente al onderweg met inclusiebeleid en de koppeling met de Global Goals, dan kun je op de routekaart instappen op een plek die past bij waar jullie nu staan in het proces.

Waar je ook begint, wees je er als gemeente van bewust dat het verbinden van de Global Goals en inclusie een doorlopend proces is. Op langere termijn leidt het tot een steeds inclusievere en duurzamere samenleving.

Routekaart

FASE 1 Betrek de juiste mensen

FASE 1, stap 1

• Ga in gesprek met *collega's* binnen de gemeentelijke organisatie over wat ze willen bereiken op het gebied van inclusie en hoe zij denken dat een koppeling met de Global Goals kan helpen om deze doelen te behalen.

FASE 1, stap 2

• Vraag aan een *diverse groep inwoners, organisaties en ondernemers* wat zij willen dat de gemeente verbetert op het gebied van inclusie en welke Global Goals zij daarom het belangrijkste vinden om aan te werken.

FASE 1, stap 3

• Zorg voor steun vanuit het *college van burgemeesters en wethouders* en/of de *gemeenteraad* voor het werken aan inclusie als onderdeel van de Global Goals, bij voorkeur in de vorm van een opdracht.

FASE 1, stap 4

Zorg voor steun vanuit het *college van burgemeesters en wethouders* en/of de *gemeenteraad* voor het werken aan inclusie als onderdeel van de Global Goals, bij voorkeur in de vorm van een opdracht.

FASE 2 Ga aan de slag

FASE 2, stap 1

• Creëer *bewustwording* binnen de *gemeentelijke organisatie* over wat de gemeente wil bereiken op het gebied van inclusie en hoe de koppeling met de Global Goals helpt om deze doelstellingen te behalen.

FASE 2, stap 2

• Vorm een *afstemmingsteam* dat regelmatig samenkomt om ervoor te zorgen dat bij inclusiedoelen de Global Goals niet worden vergeten, en omgekeerd. Dit team bedenkt ook bij welke acties de koppeling tussen de twee toegevoegde waarde heeft. In het team kunnen zowel *collega's* als *inwoners* zitten.

FASE 2, stap 3

• *Informeer alle inwoners* van de gemeente door middel van een *communicatiecampagne* over wat de gemeente doet om inclusie te vergroten als onderdeel van de Global Goals Agenda. De campagne kan ook een oproep bevatten om mee te doen.

FASE 3 Zorg voor blijvende verbinding

FASE 3, stap 1

• Ontwikkel een *'Global Goals-proof' Lokale Inclusie Agenda (LIA)*. Dit kan op verschillende manieren: door de meest relevante Global Goals subdoelen onderdeel te maken van de LIA of door bij alle inclusie-actiepunten na te gaan of ze geen negatieve invloed hebben op de Global Goals subdoelen.

FASE 3, stap 2

• Voeg een *verplichte inclusieparagraaf* toe aan alle college- en raadsvoorstellen, zodat er bij ieder nieuw beleidsvoorstel moet worden uitgelegd hoe het de inclusiedoelen raakt; zowel de specifieke inclusiedoelen in de Global Goals die de gemeente heeft gesteld als de inclusietargets die de Global Goals bevatten.

FASE 3, stap 3

• Zet een *samenwerkingsstructuur* op die garandeert dat (ervaringsdeskundige) *inwoners* betrokken blijven bij het werken aan inclusie in het kader van de Global Goals.

FASE 3, stap 4

• Organiseer een *periodieke evaluatie* met betrokken *collega's*, *inwoners* en andere partners (zoals maatschappelijke organisaties of ondernemers).

2.2 Tips per stap

FASE 1 Betrek de juiste mensen

FASE 1, stap 1

Ga in gesprek met collega's binnen de gemeentelijke organisatie over wat ze willen bereiken op het gebied van inclusie en hoe zij denken dat een koppeling met de Global Goals kan helpen om deze doelen te behalen.

- Pak de inclusiesubdoelen per Global Goal er eens bij (zie bijlage) en bekijk welke collega's hier in hun werk al mee bezig zijn. Bespreek het verband tussen inclusiedoelstellingen en de Global Goals met hen. Zo weet je wie hier enthousiast van wordt en potentie ziet in het koppelen van inclusie aan de Global Goals.
- Zoek uit of collega's al – bewust of onbewust – bezig zijn met de Global Goals en zo ja, of zij inclusie als een prioriteit zien binnen dit werk. Deze collega's kunnen bijvoorbeeld bij de afdeling duurzaamheid werken. Als je gemeente officieel Global Goals Gemeente is (check hier), kun je de contactpersoon bij jouw gemeente ook opvragen via GlobalGoals@VNG.nl.

FASE 1, stap 2

Vraag aan een diverse groep inwoners, organisaties en ondernemers wat zij willen dat de gemeente verbetert op het gebied van inclusie en welke Global Goals zij daarom het belangrijkste vinden om aan te werken.

- Hanteer het uitgangspunt 'niets over ons, zonder ons' door de mensen over wie het gaat vanaf het begin te betrekken.
- Probeer in contact te komen met inwoners met een diversiteit aan beperkingen, leeftijden, huidskleuren, culturele achtergronden, genders, inkomens, levensbeschou-

wingen en seksuele oriëntaties. Houd ook rekening met intersectionaliteit: een persoon kan meer dan een kenmerk tegelijk hebben waardoor uitsluiting ervaren wordt. Belangenorganisaties kunnen je helpen om het perspectief van mensen met diverse achtergronden te betrekken (zie kader hiernaast).

- Vraag je lokale Global Goals Platform om onder inwoners te inventariseren wat hun prioriteiten zijn op het gebied van inclusie (zie kader hiernaast).
- Vraag je lokale panel van ervaringsdeskundigen of adviesraad sociaal domein wat hun prioriteiten zijn binnen de Global Goals.
- Benut platforms waarbij gemeente en inwoners al samenwerken aan een specifiek thema, zoals inclusief sporten en bewegen binnen het lokale sportakkoord. De buurt-sportcoach kan daar een rol in vervullen.
- Veel jongeren worden enthousiast van de Global Goals. Communiceer over inclusie vanuit het perspectief 'werken aan een inclusieve, duurzame wereld' om ook jongeren te betrekken.
- Organiseer creatieve manieren om contact te leggen tussen de gemeente en inwoners (zie kader hiernaast).

Belangenorganisaties betrekken

VOORBEELD

Om een zo breed en divers mogelijke inbreng te krijgen voor beleid, kan het helpen om niet alleen individuele inwoners, maar ook belangenorganisaties te consulteren. Zo betreft de Gemeente Rotterdam onder andere organisaties zoals Stichting RADAR (antidiscrimatievoorziening), IDEM (stedelijk expertisecentrum inclusie, discriminatie en LHBTIQ+ emancipatie), Brede Raad 010 (onafhankelijk adviesorgaan sociaal domein voor het college van B&W) en Young010 (Jongerenraad) bij inclusiebeleid en de Global Goals.

Global Goals Platforms

VOORBEELD

Veel gemeenten hebben al Global Goals Platforms van inwoners, die als doel hebben bekendheid te geven over de Global Goals en lokale activiteiten organiseren. Voorbeelden zijn het Platform Global Goals Oss, Platform Global Goals Aa en Hunze, Utrecht4GlobalGoals, Deventer4GlobalGoals. Heeft jouw gemeente nog geen Global Goals Platform, dan is het de moeite waard om te kijken of zo'n platform opgezet zou kunnen worden. Of dat de Global Goals betrokken worden bij bestaande werkgroepen zoals Fairtrade (zoals de gemeente Wassenaar) en toegankelijkheid (zoals de gemeente Helmond).

FASE 1, stap 3

Zet samen met iedereen die je hebt gesproken op een rij wat er al gebeurt op het gebied van de Global Goals en inclusie.

- Betrek de enthousiaste personen die je hebt gesproken (collega's, inwoners en organisaties) zoveel mogelijk bij deze en volgende stappen.
- Breng samen in kaart bij welke bestaande plannen, beleidstukken en projecten de verbinding tussen de Global Goals en inclusie meerwaarde heeft.

FASE 1, stap 4

Zorg voor steun vanuit het college van burgemeesters en wethouders en/of de gemeenteraad voor het werken aan inclusie als onderdeel van de Global Goals, bij voorkeur in de vorm van een opdracht.

- Presenteer je bevindingen uit de eerste drie stappen: wie wil er meedoen, op welke bestaande initiatieven kunnen we verder bouwen en wat gaat de meerwaarde zijn van de koppeling tussen Global Goals en inclusie?
- Denk aan het formuleren van een opdracht vanuit het college om de Global Goals en de Lokale Inclusie Agenda met elkaar te verbinden.
- Enthousiasmeer mensen in de gemeenteraad als ambassadeurs die dit onderwerp steunen.

Verbinding lokaal sportakkoord met de Global Goals

VOORBEELD

In de gemeente Hengelo wordt in het lokale sportakkoord, dat onder andere gaat over inclusief sporten en bewegen, de verbinding gelegd met de Global Goals.

Creatief contact leggen tussen ambtenaren en inwoners

VOORBEELD

In de gemeente Rotterdam wordt in 2022 met de SDG VIP-bus van SDG Nederland door de stad gereden om contact te leggen tussen wethouders en inwoners op het gebied van de Global Goals. Nodig de SDG VIP-bus ook in jouw gemeente uit, en ga met inwoners in gesprek.

In de gemeente Maastricht wandelen de wethouder en ambtenaren met mensen met een beperking. Zo kunnen zij op een informele manier hun verhalen delen en aandacht vragen voor problemen. Om de verbinding met de Global Goals te leggen, zou je gemeente zulke wandeltochten kunnen koppelen aan Global Goal 10, verminderen van ongelijkheid. Of organiseer wandelingen per Global Goal, gericht op inclusie, bijvoorbeeld: Global Goal 8 Fatsoenlijk werk en inclusie.

FASE 2 Ga aan de slag

FASE 2, stap 1

Creëer bewustwording binnen de gemeentelijke organisatie over wat de gemeente wil bereiken op het gebied van inclusie en hoe de koppeling met de Global Goals helpt om deze doelstellingen te behalen.

- Vraag betrokken inwoners om te vertellen waarom de inclusiedoelen van de gemeente belangrijk voor hen zijn.
- Wijs getrainde ambtelijke inclusieambassadeurs aan, die aandacht vragen voor inclusie bij al het werk van de gemeente. Deze ambassadeurs kunnen aan verschillende afdelingen duidelijk maken wat hun rol kan zijn bij het werken aan inclusie. De gemeente Rheden stelde bijvoorbeeld 17 ambtelijk ambassadeurs aan die elk hun eigen Goal aanjagen. En de gemeente Huizen nam een ervaringsdeskundige inwoner in dienst om alle collega's te trainen in inclusief denken en werken.

FASE 2, stap 2

Vorm een afstemmingsteam dat regelmatig samenkomt, om ervoor te zorgen dat bij inclusiedoelen de Global Goals subdoelen niet worden vergeten en omgekeerd. Dit team bedenkt ook bij welke acties de koppeling tussen de twee toegevoegde waarde heeft. In het team kunnen zowel collega's als inwoners zitten.

- Werk samen met andere afdelingen en vorm een breed afstemmingsteam Global Goals, met vertegenwoordigers van alle afdelingen. Samen stem je af dat gemeentebeleid rekening houdt met de Global Goals (zie bijlage 3).
- Werk samen met de ambtelijke inclusie-ambassadeurs bij de verschillende afdelingen. Zorg dat zij bij overleggen van hun eigen afdeling aandacht vragen voor inclusie. Laat de inclusie-ambassadeurs

aansluiten bij het Global Goals afstemmingsteam, zodat het inclusiebeleid past bij de Global Goals (zie bijlage 2). Ook kun je zo samen bepalen bij welke acties het verbinden van inclusie met de Global Goals toegevoegde waarde heeft.

FASE 2, stap 3

Informeer alle inwoners van de gemeente door middel van een communicatiecampagne over wat de gemeente doet om inclusie te vergroten als onderdeel van de Global Goals Agenda. Roep in deze campagne ook inwoners op om mee te doen.

- Beschrijf in de communicatiecampagne de winst die al behaald is en benoem wat de integrale manier van werken oplevert voor iedereen in de gemeente.

Lokale Inclusie Agenda koppelen aan de Global Goals

VOORBEELD

De gemeente Noordenveld koppelde haar hele Lokale Inclusie Agenda aan de Global Goals. Noordenveld won daarmee de titel 'Visionair' in de Global Goals Gemeenteverkiezing van de VNG. Bekijk ter inspiratie de Lokale Inclusie Agenda van Noordenveld en wat achtergrondinformatie.

Een inclusieparagraaf in alle plannen

VOORBEELD

Het is een uitdaging voor veel gemeenten: hoe zorgen we ervoor dat inclusie geen tijdelijke trend is? Hoe maak je de hele gemeentelijke organisatie er structureel bewust van dat beleid rekening moet houden met alle inwoners? De gemeente Sittard-Geleen voegt hiervoor een inclusieparagraaf toe aan alle college- en raadsvoorstellen. Voor de invoering van de inclusieparagraaf zijn alle teams geïnformeerd en is een handreiking met uitleg beschikbaar gesteld aan alle collega's. Lees er meer over in een artikel over de inclusieparagraaf op de website van de VNG.

FASE 3 Zorg voor blijvende verbinding

Fase 3, stap 1

Ontwikkel een 'Global Goals-proof' Lokale Inclusie Agenda (LIA). Dit kan op verschillende manieren: door de meest relevante Global Goals subdoelen onderdeel te maken van de LIA of door bij alle inclusie-actiepunten na te gaan of ze geen negatieve invloed hebben op de Global Goals subdoelen.

- Verrijk je Lokale Inclusie Agenda met de Global Goals subdoelen. Alle 17 Global Goals zijn weer onderverdeeld in subdoelen waar gemeenten aan moeten voldoen. Sommigen van deze subdoelen gaan over inclusie (zie bijlage). Door deze inclusiesubdoelen op te nemen in je Lokale Inclusie Agenda kun je makkelijker de verbinding maken met andere beleidsterreinen.
- Zorg dat de Lokale Inclusie Agenda geen negatieve invloed heeft op het behalen van één van de Global Goals en het liefst het behalen van de Goals juist versterkt. Bijvoorbeeld niet: bredere stoepen (+Goal 11) die ten koste gaan van belangrijk groen en biodiversiteit (-Goal 15). Bijvoorbeeld wél: het bevorderen van goed toegankelijk openbaar vervoer (+Goal 11), wat bijdraagt aan een inclusievere (+Goal 10) én duurzamere stad (+Goal 13).
- Maak mogelijke spanning tussen doelen bespreekbaar.

Fase 3, stap 2

Voeg een verplichte inclusieparagraaf toe aan alle college- en raadsvoorstellen, zodat er bij ieder nieuw beleidsvoorstel moet worden uitgelegd hoe het de inclusiedoelen raakt; zowel de specifieke inclusiedoelen die de gemeente heeft gesteld als de inclusie-subdoelen die de Global Goals bevatten.

- Zorg dat je collega's begrijpen waarom de inclusieparagraaf wordt ingevoerd en wat er van hen wordt verwacht bij het schrijven van

een inclusieparagraaf in een beleidsvoorstel.

- Leg nieuwe gemeentepunten en -beleid langs de Global Goals inclusiesubdoelen om te zorgen dat beleid elkaar versterkt. Je vindt alle Global Goals inclusiesubdoelen gebundeld in de bijlage. In een vervolgstadium kunnen gemeenten kiezen om gemeentebestuur langs alle Global Goals subdoelen te leggen (niet alleen de inclusiesubdoelen, maar ook de economische en duurzaamheidssubdoelen). Je vindt alle Global Goals subdoelen die voor gemeenten relevant zijn in de handreiking Global Goals in het gemeentelijk beleid.

Fase 3, stap 3

Zet een samenwerkingsstructuur op die garandeert dat (ervaringsdeskundige) inwoners betrokken blijven bij het werken aan inclusie in het kader van de Global Goals.

- Zorg dat inwoners energiek kunnen blijven meedoen. Dit kan door makkelijk bereikbare bijeenkomsten te organiseren die voor iedereen begrijpelijk en toegankelijk zijn. Huur als het nodig is een schrijftolk (voor ondertiteling) in of een tolk die kan vertalen naar Nederlandse Gebarentaal of andere talen. Maak vergaderingen niet te lang en bouw pauzemomenten in.
- Vergeet niet de mensen die betrokken waren te bedanken, zo wordt ieders inbreng gewaardeerd. Ook helpt dit bij eigenaarschap creëren.

Fase 3, stap 4

Organiseer een periodieke evaluatie met betrokken collega's, inwoners en andere partners (zoals maatschappelijke organisaties).

- Verspreid deze evaluatie breed in de gemeente. Vergeet ook de gemeenteraad niet, zodat deze op de hoogte is van wat er gedaan wordt en de verbinding tussen inclusie en de Global Goals kan blijven steunen.

2.3 Voorbeelden van lokaal inclusiebeleid passend bij de Global Goals

Ondanks dat bij het verschijnen van deze handreiking nog weinig gemeenten hun inclusiebeleid officieel hebben gekoppeld aan de Global Goals, zijn er al veel mooie voorbeelden van lokaal inclusiebeleid dat past bij de Global Goals.

Door het volgen van de routekaart kun je erachter komen of dit soort beleid ook in jouw gemeente bestaat en hoe je het kunt versterken door expliciet de koppeling te maken tussen inclusie en de Global Goals.

Hieronder hebben we ter inspiratie een aantal voorbeelden op een rij gezet van lokaal inclusiebeleid dat aansluit bij de Global Goals-agenda.

Sociale zekerheid

- De gemeente Berkelland verstrekt uitkeringen aan mensen die zonder die ondersteuning onder het bestaansminimum zouden leven. Daarnaast zijn er participatieregelingen, toeslagen en bijzondere bijstand waardoor het voor veel mensen mogelijk is om aangesloten te blijven op de samenleving.
- De gemeente Gooise Meren wil armoede en sociaal isolement voorkomen en bestrijden door meedoen te stimuleren en extra inkomensondersteuning te bieden waar dat nodig is. De gemeente brengt in kaart hoe groot eventuele stapelingeffecten zijn van landelijke en lokale regelingen en waar nog behoefte aan is bij de doelgroep.

Sport

- Op de website www.MaastrichtSport.nl is de brochure (on)beperkt sporten in Maastricht beschikbaar, met daarin sport-

aanbod voor inwoners met een beperking.

- De gemeente Tiel stimuleert sporten onder inwoners met een beperking, door sportverenigingen een waarderingssubsidie te verstrekken die gerelateerd is aan het aantal leden met een specifieke beperking.
- Gemeenten in de regio Westerkwartier hebben de app 'Uniek sporten' gelanceerd, waarin alle beweegactiviteiten te vinden zijn die geschikt zijn voor inwoners met een beperking.
- De gemeente Stadskanaal besteden extra aandacht aan de ondersteuning van verenigingen die het sportaanbod voor mensen met een beperking willen starten. Daarnaast worden verenigingen financieel ondersteund, die een specifiek aanbod hebben voor gehandicapte sporters.
- Het Haagse 'Streetsport op wielen' is een project waarbij de combinatiefunctionaris aangepast sporten activiteiten organiseert waarbij jongeren (van diverse culturele achtergronden) samen sporten met sporters met een beperking. Op deze manier leren groepen elkaar letterlijk op een speelse manier kennen, wat direct ten goede komt aan de beeldvorming.
- In de gemeente Hardenberg wordt inbreng van ervaringsdeskundigen gevraagd bij de planontwikkeling voor aanleg, nieuwbouw, verbouw en herinrichting van sportaccommodaties.

Recreatie

- De gemeente Gooise Meren werkt in het project Inclusief Recreëren onder andere samen met het natuurbeheer van het Goois Natuurreservaat en Natuurmonumenten om de toegankelijkheid van buiten recreëren in de natuur te vergroten.
- De gemeente Den Haag heeft de toegankelijkheid van de stranden van Scheveningen en Kijkduin geoptimaliseerd met betonnen paden op het strand naar de

zee, elektrische strandrolstoelen, een tillift, aangepaste toiletten en douches voor mensen met een beperking.

Onderwijs

- De gemeente Ridderkerk werkt aan de toegankelijkheid van scholen, klassen en schoolpleinen.
- 't Gilde in Maastricht biedt praktijkgerichte taalcursussen.
- De gemeente Den Haag biedt (vaardigheids)trainingen voor jongeren met LVB
- De gemeente Almere kijkt hoe het burgerinitiatieven voor praktische basiseducatie, maar ook voortgezet onderwijs in dag- en avondonderwijs, kan faciliteren.
- Met het project 'Almere op de fiets' helpt Gemeente Almere leerlingen uit het speciaal onderwijs om zelfstandig aan het verkeer deel te kunnen nemen.
- De gemeente Ridderkerk werkt aan de toegankelijkheid van scholen, klassen en schoolpleinen.

Toiletten

- De Toiletalliantie heeft een stappenplan voor gemeenten opgesteld over hoe meer toegankelijke toiletten kunnen worden gerealiseerd.
- De gemeente Doetinchem gaat na of toiletten in restaurants en winkels toegankelijk zijn voor rolstoelgebruikers. Als dit het geval is wordt dit vermeld op de gemeentelijke website.
- Rotterdam heeft in de 'Zeiknota' plannen vastgelegd om openbare toiletten te faciliteren. Bijvoorbeeld door horecagelegenheden een kleine vergoeding te geven voor de tegenprestatie het toilet open te stellen voor eenieder, ook zonder consumptie.

Lokale arbeidsmarkt

- De gemeente Gooise meren sluit convenanten met werkgevers over inclusieve

werkplekken. Om de bezwaren van de werkgevers weg te nemen, 'ontzorgt' de gemeente de werkgever. Dat wil zeggen dat de werkgever zo min mogelijk te maken krijgt met extra kosten voor aanpassingen of (administratieve) handelingen bij het in dienst nemen van iemand met een arbeidsbeperking.

Werken bij de gemeente

- Gemeenten nemen in hun (personeels) beleid op dat zij in het verlengde van de Wet Banenafpraak en Quotumregeling streven een inclusieve organisatie te zijn. Ze hebben een vastgesteld minimum percentage medewerkers met een beperking in dienst.
- Binnen het werkveld van Facilitair van de gemeente Doetinchem is het werk zo georganiseerd dat er mogelijkheden zijn om mensen met een (verstandelijke) beperking ook te laten deelnemen aan het arbeidsproces. Hierop zal blijvend worden ingezet.
- Meerdere gemeenten maken in het kader van social return on investment afspraken met opdrachtnemers over inclusief werkgeverschap.
- De gemeente Berkelland stelt samen met netwerkpartners stages en werkplekken beschikbaar voor inwoners met een beperking.
- De gemeente Amsterdam organiseert samen Sociale firma Onbeperkt aan de Slag inspiratiesessies om werkgevers te informeren over mogelijkheden om medewerkers met een beperking in dienst te nemen.

Wonen

- De gemeente Utrecht maakt met woningcorporaties prestatieafspraken over rolstoelwoningen.
- Het Vastgoedbedrijf van de gemeente Tilburg heeft de toegankelijkheid van ruim 100 accommodaties in kaart gebracht.

- De gemeente Gooise Meren evalueert het toewijzingssysteem van Woningnet met woningbouwcorporaties om meer passende woningen te realiseren.
- De gemeente Groningen heeft en aanbeveling Toegankelijkheid opgesteld, waarin ze een handreiking geven over hoe je bij nieuwbouw en verbouw rekening kunt houden met toegankelijkheid.
- De gemeente Almere werkt aan een overzichtskaart van gerealiseerde en geplande woonlocaties voor inwoners met beperking.
- De gemeente Gooise meren houdt bij verhuizing rekening met nabijheid van eventuele mantelzorgers. Zo is het vanuit de Wmo mogelijk een mantelzorgwoning te plaatsen bij de mantelzorger in de tuin.
- Als er een nieuwe woonwijk wordt gebouwd in de gemeente Katwijk, dan wordt bij het ontwerp de van de woonwijk rekening gehouden met mensen met een beperking
- De gemeente Apeldoorn is gestart met de campagne 'Welkom in de woonomgeving' die erop gericht is om de acceptatie van mensen met een psychische kwetsbaarheid in de buurt te bevorderen.
- De gemeente Den Haag kent sinds 1 januari 2016 de subsidieregeling 'stimuleren initiatieven voor groepswonen Den Haag 2016'. Met deze regeling worden middelen beschikbaar gesteld om groepswooninitiatieven van ouderen en mensen met een beperking te stimuleren.

Communicatie

- De gemeente Goes organiseert voor medewerkers een cursus begrijpelijk taalgebruik.
- Onder andere de gemeente Rotterdam maakt gebruik van enkele beeldbrieven, brieven waarin foto's de tekst versterken en daardoor begrijpelijker zijn.
- Op het online kennisplatform Goede Kennis zijn tien tips beschikbaar voor toegankelijke communicatie.

Ruimtelijke inrichting

- De gemeente Nijkerk deelt pluimen uit aan organisaties die een voorbeeld zijn op het gebied van toegankelijkheid.
- Tijdens de Week van de Toegankelijkheid heeft het Bredaas Centrum Gehandicaptenbeleid een 'drempelactie' uitgevoerd, door bij een vijftal ondernemers in de binnenstad een zogenaamde drempelhulp aan te leggen. Deze activiteit is gefinancierd door ING en de Gemeente Breda.
- De gemeente Breda richt een informatiepunt in voor ondernemers en instellingen, waar zij terecht kunnen met vragen over het verbeteren van hun toegankelijkheid.
- Om de berijdbaarheid van de bestrating te verbeteren heeft de gemeente Maastricht een zogenaamde harde voegvulling tot bovenaan de steen toegepast.
- De gemeente Doetinchem heeft knelpunten geïnventariseerd en werkt aan het verbeteren van toegankelijkheid door het verbeteren van belijning, wegnemen van obstakels en plaatsen van bankjes.
- De gemeente Ameland heeft de bewegwijzering aangepast zodat deze voor iedereen begrijpelijk is.
- De gemeente Tilburg experimenteert met de CrossWalk-app. Deze app communiceert automatisch met een verkeerslicht zodra een voetganger het kruispunt nadert en zorgt dat een verkeerslicht voor iemand met een beperking langer op groen blijft staan.
- De gemeente Groningen realiseert speciale fietsstallingen voor bijzondere fietsen.
- Onder andere Utrecht en Zwolle hebben een eigen toegankelijkheidsstandaard voor openbare gebouwen ontwikkeld (Utrecht standaard toegankelijk en Zwolse ontwerprichtlijnen).
- De gemeente Lelystad geeft bij bouwplannen en vergunningsaanvragen voorlichting over toegankelijkheid aan architecten, aannemers en projectontwikkelaars.

Bijlage

Inventarisatie inclusiesubdoelen Global Goals en VN-Verdrag Handicap

Goal	Meest relevante subdoelen voor gemeenten	Wat zegt het VN-Verdrag?
<p>1 Beëindig armoede overal en in al haar vormen</p> 	<p>1.3 Nationale sociale zekerheids-systemen en maatregelen implementeren voor iedereen</p> <p>1.4 Voor iedereen gelijke rechten op economische middelen, toegang tot basisdiensten, eigenaarschap en controle over land en andere vormen van eigendom, natuurlijke hulpbronnen, nieuwe technologie en financiële diensten</p> <p>1.6 De blootstelling van kwetsbare groepen aan klimaatgerelateerde en andere economische, sociale en ecologische schokken beperken en hun weerbaarheid verhogen (zie GG 13)</p>	<p>Artikel 28 Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming (1, 2 b, c)</p>
<p>2 Beëindig honger, bereik voedselzekerheid en verbeterde voeding en promoot duurzame landbouw</p> 	<p>2.1 Een einde aan honger en toegang tot veilig, voedsaam en voldoende voedsel voor iedereen</p> <p>2.3 De landbouwproductiviteit en inkomens verdubbelen voor kleinschalige voedselproducenten, in het bijzonder vrouwen en inheemse bevolkingen, o.a. door gelijke toegang tot land, hulpbronnen, inputs, kennis, financiële diensten en markten met toegevoegde waarde</p>	<p>Artikel 28 Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming (1)</p>

<p>3 Verzekeer een goede gezondheid en promoot welzijn voor alle leeftijden</p> 	<p>3.7 Universele toegang tot seksuele en reproductieve gezondheidsdiensten 3.8 Verzekerde zorg voor iedereen, inclusief toegang tot goede basiszorg en betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins</p>	<p>Artikel 25 Gezondheid (a, b, c) Artikel 26 Habilitatie en revalidatie (1, 2, 3)</p>
<p>4 Verzekeer gelijke toegang tot kwaliteitsvol onderwijs en bevorder levenslang leren voor iedereen</p> 	<p>4.2 Universele toegang tot kwalitatieve ontwikkeling, zorg en opvoeding voorafgaand aan de lagere school 4.3 Gelijke toegang voor iedereen tot betaalbaar en goed technisch, beroeps- en hoger onderwijs 4.5 Gendergelijkheid in het onderwijs en gelijke toegang tot alle onderwijs voor kwetsbare groepen 4.a. Onderwijsfaciliteiten met aandacht voor kinderen, mensen met een beperking en gendergelijkheid en die een veilige, geweldloze, inclusieve en effectieve leeromgeving bieden voor iedereen.</p>	<p>Artikel 8 Bevordering van bewustwording (2 b) Artikel 24 Onderwijs (1 a, b, c & 2 a, b, c, d, e) Artikel 27 Werk en werkgelegenheid (1 d)</p>
<p>5 Bereik gendergelijkheid en empowerment voor alle vrouwen en meisjes</p> 	<p>5.1. Een einde maken aan alle vormen van discriminatie jegens vrouwen en meisjes 5.5. Volledige en doeltreffende deelname van vrouwen en gelijke kansen inzake leiderschap op alle niveaus van de besluitvorming in het politieke, economische en openbare leven 5.6. Universele toegang tot seksuele en reproductieve gezondheidszorg en reproductieve rechten 5.a. Gelijke rechten vrouwen op economische middelen, controle over land en andere vormen van eigendom, financiële diensten, erfenissen en natuurlijke hulpbronnen</p>	<p>Artikel 3 Algemene beginselen (c, e, g) Artikel 8 Bevordering van bewustwording (1 b) Artikel 25 Gezondheid (1 a) Artikel 28 Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming (2 b)</p>

<p>6 Verzekeer toegang tot duurzaam beheer van water en sanitair voor iedereen</p> 	<p>6.1. Toegang tot veilig en betaalbaar drinkwater voor iedereen 6.2. Toegang tot gepaste sanitaire voorzieningen voor iedereen, met speciale aandacht voor de behoeften van vrouwen en meisjes 6.b. Lokale participatie bij de verbetering van het waterbeheer en sanitatie versterken</p>	<p>Artikel 9 Toegankelijkheid (1 a, 2 a) Artikel 28 Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming (2 a)</p>
<p>7 Verzekeer toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energie voor iedereen</p> 	<p>7.1. Universele toegang tot betaalbare, betrouwbare en moderne energiediensten garanderen</p>	<p>Artikel 20 Persoonlijke mobiliteit (a, b)</p>
<p>8 Bevorder aanhoudende, inclusieve, en duurzame economische groei, volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor iedereen</p> 	<p>8.5. Volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor alle vrouwen en mannen, ook voor jonge mensen en personen met een handicap, en gelijk loon voor werk van gelijke waarde. 8.8. Arbeidsrechten beschermen en veilige en gezonde werkomgevingen bevorderen voor alle werknemers, met inbegrip van migrantenarbeiders, in het bijzonder vrouwen en mensen in preciaire werkomstandigheden</p>	<p>Artikel 27 Werk en werkgelegenheid (1, a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k)</p>
<p>9 Bouw veerkrachtige infrastructuur, bevorder inclusieve en duurzame industrialisering en stimuleer innovatie</p> 	<p>9.1. Ontwikkelen van betrouwbare, duurzame en veerkrachtige infrastructuur ter ondersteuning van de economische ontwikkeling en het menselijk welzijn, met betaalbare en billijke toegang voor iedereen. 9.2. Bevorderen van inclusieve en duurzame industrialisering 9.c. In aanzienlijke mate de toegang verhogen tot ICT en streven naar universele en betaalbare toegang tot internet</p>	<p>Artikel 9 Toegankelijkheid (1 a, b 2 a, b, c, d, e) Artikel 20 Persoonlijke mobiliteit (a)</p>

<p>10 Dring ongelijkheid in en tussen landen terug</p> 	<p>10.2. De sociale, economische en politieke inclusie van iedereen mogelijk maken, ongeacht leeftijd, geslacht, handicap, ras, etniciteit, herkomst, godsdienst of economische of andere status</p> <p>10.3. Gelijke kansen verzekeren en ongelijkheden wegwerken, ook door het schrappen en aanpassen van discriminerende wetten, beleid en praktijken</p> <p>10.4. Beleid voeren dat tot een grotere gelijkheid leidt, in het bijzonder fiscaal en inkomensbeleid en sociale zekerheid</p>	<p>Artikel 3 Algemene beginselen (a, b, c, d, e, f, g, h)</p> <p>Artikel 5 Gelijkheid en non-discriminatie (1, 2, 3)</p> <p>Artikel 28 Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming (1, 2 a)</p>
<p>11 Maak steden en menselijke nederzettingen inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam</p> 	<p>11.1 Tegen 2030 voor iedereen toegang voorzien tot adequate, veilige en betaalbare huisvesting en basisdiensten, en sloppenwijken verbeteren.</p> <p>11.2 Toegang voorzien tot veilige, betaalbare, toegankelijke en duurzame vervoerssystemen voor iedereen, waarbij de verkeersveiligheid verbeterd wordt. Met name door het openbaar vervoer uit te breiden, met aandacht voor de behoeften van mensen in kwetsbare situaties, vrouwen, kinderen, personen met een handicap en ouderen</p> <p>11.3. Inclusieve en duurzame stadsontwikkeling, en capaciteit opbouwen voor participatieve, geïntegreerde en duurzame planning en beheer van menselijke nederzettingen in alle landen</p> <p>11.5 Slachtoffers en schade door (water)rampen beperken, met nadruk op bescherming van kwetsbare groepen. Zie GG 13</p> <p>11.7 Toegang voor iedereen voorzien tot veilige, inclusieve en toegankelijke, groene en openbare ruimtes, in het bijzonder voor vrouwen en kinderen, ouderen en personen met een handicap.</p>	<p>Artikel 9 Toegankelijkheid (1, a)</p> <p>Artikel 19 Zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij (a, b, c)</p> <p>Artikel 28 Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming (1, 2 a, b, c)</p>

<p>12 Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen</p> 	<p>12.7. Duurzame praktijken bij overheidsopdrachten bevorderen</p> <p>12.8. Garanderen dat mensen overal beschikken over relevante informatie over duurzame ontwikkeling en levensstijlen die in harmonie zijn met de natuur</p>	
<p>13 Neem dringend actie om klimaatverandering en haar impact te bestrijden</p> 	<p>13.2. Maatregelen inzake klimaatverandering integreren in nationaal beleid, strategieën en planning.</p> <p>13.3. De opvoeding, bewustwording en de menselijke en institutionele capaciteit verbeteren met betrekking tot mitigatie, adaptatie, impactvermindering en vroegtijdige waarschuwing inzake klimaatverandering</p>	
<p>14 Behoud en maak duurzaam gebruik van de oceanen, de zeeën en maritieme hulpbronnen</p> 	<p>14.2. Tegen 2020 zee- en kustecosystemen duurzaam beheren, beschermen en herstellen</p>	
<p>15 Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen, beheer bossen duurzaam, bestrijd woestijnvorming en landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe</p> 	<p>15.9. Tegen 2020 ecosysteem- en biodiversiteitswaarden integreren in nationale en plaatselijke planning</p>	

<p>16 Bevorder vreedzame en inclusieve samenlevingen met het oog op duurzame ontwikkeling, verzeker toegang tot justitie voor iedereen en creëer op alle niveaus doeltreffende, verantwoordelijke en open instellingen</p> 	<p>16.3. De rechtsregels bevorderen en gelijke toegang tot het rechtssysteem voor iedereen garanderen</p> <p>16.7. Ontvankelijke, inclusieve, participatieve en representatieve besluitvorming op alle niveaus garanderen.</p> <p>16.9. Een wettelijke identiteit voorzien voor iedereen, met inbegrip van geboorteregistratie</p>	<p>Artikel 12 Gelijkheid voor de wet (1, 2, 3)</p> <p>Artikel 29 Participatie in het politieke en openbare leven (a, b)</p>
<p>17 Versterk de implementatiemiddelen en revitaliseer het wereldwijd partnerschap voor duurzame ontwikkeling</p> 	<p>17.16. Het mondiale partnerschap voor duurzame ontwikkeling versterken, aangevuld door multi-stakeholderpartnerschappen en kennis, expertise, technologie en financiële hulpmiddelen mobiliseren en delen met het oog op het bereiken van de GG's in alle landen.</p> <p>17.17. Doeltreffende openbare, publiek-private en maatschappelijke partnerschappen aanmoedigen en bevorderen, voortbouwend op de ervaring en het netwerk van partnerschappen.</p>	

Dankwoord

Het koppelen van verschillende beleidstema's en samenwerken met allerlei partners is makkelijker gezegd dan gedaan. Dat zoveel gemeenten het belang ervan zien om dit te doen en met enthousiasme de Global Goals en inclusie willen verbinden, kunnen we niet anders dan van harte toejuichen!

Deze handreiking is tot stand gekomen met actieve en betrokken deelname aan de VNG praktijkproef 'Global Goals & lokale inclusie' van de gemeenten Arnhem, Capelle aan den IJssel, Heerlen, Helmond, Maasgouw, Rotterdam, Súdwest-Fryslân en West-Betuwe. Vanuit deze gemeenten deden zowel ambtenaren als ervaringsdeskundige inwoners mee aan de praktijkproef.

Namens de VNG heel hartelijk dank voor jullie deelname en de bereidheid om jullie inzichten via deze handreiking met andere gemeenten te delen.

Colofon

Tekst Eline Vermeer, Denise Coenegracht, Manon Braber, Karel Kooiman
Vormgeving Bertine Colsen

© VNG 2022

Contact

Heb je vragen, opmerkingen of ideeën over deze handreiking? Aarzel dan niet om contact op te nemen met de *Gemeenten4GlobalGoals campagne of team* ledereen doet mee!. Dat kan via de volgende wegen:

E-mail GlobalGoals@VNG.nl of mail een van de projectteamleden van ledereen doet mee!: [VNG.nl/Artikelen/Projectteam-ledereen-Doet-Mee](https://www.vng.nl/Artikelen/Projectteam-ledereen-Doet-Mee)
Website [VNG.nl/Gemeenten4GlobalGoals](https://www.vng.nl/Gemeenten4GlobalGoals) en [VNG.nl/ledereen-Doet-Mee](https://www.vng.nl/ledereen-Doet-Mee)
Telefoon VNG International: 070 373 84 01
 VNG: 070 373 83 93

**Vereniging van
Nederlandse Gemeenten**

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 82 00
info@vng.nl

[vng.nl](https://www.vng.nl)